

ERMUA-EITZAGA: LEKU-IZENAK

Ermua, 2002-V-23

Bilbao, 2002-V-24

Fernando Aranberri Odriozola

Ongi etorri danoi:

Hamen dakagun azterketa honek, *Ermua-Eitzaga: leku-izenak* daka izenburua. Urte askotako biharra izan da eta poz handixa hartzen dot zeuon aurrian, batez be ermuarron aurrian, aurkeztiaz.

Betidanik, toponimiazalia izan naz. Mendira fan nazenetan, mapa eskuan, nundik nora faten naizen ezagutzia gustatzen jata. Toponimiak, edo euskaraz esaten jakon leez *leku-izenak* zientzia-arlo askorekin daka hartu-emona: geografia, kartografia, hizkuntza, historia, artea eta, jakina, gure herriko izanakin, hau da, izan garenakin eta garenakin. Leku-izen guztixek badake historixia bat. Esaterako, *Betiondo, Santuko, Infreñu, Purgatorio, Zerukua, Torrekua, Lapurriturri...* Honek izenok eta euren historia txikiak hamen topauko dozue.

Azterketa hau egiteko, erabili izan ditxuten iturrixak bi izan dira nagusiki:

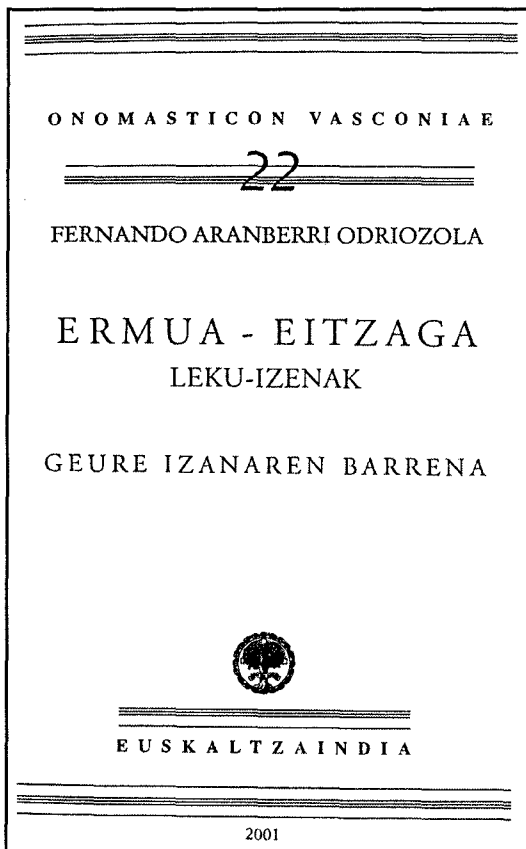
Bata idatzizkua, hau da artxibuetan begiratxu, dokumentu zaharrak arakatu, eta *liburutegietako sagutxo*en moruan astiro-astiro, lokaturik eta hautsak hartuta euazen izenok barriro esnarazi ditut. Artxiborik osatuenak begiratu ditxut: Bizkaiko Diputaziokua, Durangoko Jabego Erregistrua, Gernika, Derio, Ermua, Markina, Bergara,... eta beste hainbat lekutan ibilita nago. Ataratako informaziñuak oso garrantzi handixa izan dau, gaur egun erabiltzen ez diran izen ugari, edo soilik herriko nagusienek edo baserritzarrek erabiltzen dabezenak agertu diralako eta sarritan datu argixak urten dabelako izen bat edo beste proposatzeko. Adibide bat jartziarren *Baldespina kalia*, Baldespina marka bizi zanian *Barrenkale* zan eta gerra ostian *Barrenkale* izena galdu eta izen barrixa jarri jakon. Honek azterketa honek dokumentatutako argumentuak biltzen ditxu jatorrizko izenok berreskuratzeko.

Artxibuak arakatzen pasatu ditxuten horrek orduok, bestalde, beste zenbait ikerketa berrixendako atiak zabaldu leikez, liburuak toponimixiaz gain bestelako informazio ugari ekarten dau eta.

Bigarren iturburua, bizixena eta adierazkorrena, zalantza barik, herriko jentia izan da. 70 berriemaile baino gehiago elkarrizketatu ditzut eta eurei egindako grabaziñuen bidez, liburu honetan jasota daozen izen asko eta asko topatuko dozuez. Honek izenok bizirik diraute eta ez dira galdu bihar. Orain, herritxik jasotako fruitua barriro be herrixari bueltatu bihar jako.

Baserririk baserri, etxerik etxe eta mendirik mendi... berriemaileekin datuak fintzen eta kontrastatzen, ondorixuak ataratzen eta egindakua baieztatzen jardun dot. Tartian jente ugarik, zeharka eta batzuetan ohartu barik, beste batzuetan gogoz eta ilusioz beterik, parte hartu izan dau eta ahalegintxo guzti horiek elkartuz, ikerketa hau burutu dot.

Enbor beretik bi kume sortu dirala: anaia nagusixa dan liburua eta txiki-xa mapia.

Liburua daturik garrantzitsuenak ekarri ditxut. Idatzizkoa bada urtia, artxibua eta dokumentua nun topa leiken azaltzen dot (beti jatorrizko ortografia errespetatzen); ahozkuari, ostera, esaten dan modu berian jasotzen dot, azentua eta transkripzio fonetikorekin (esaterako ez da gauza bera *Ērmua* esatia edo *Ermúa* esatia, bata euskarazko ahoskera da eta bestia erdarazkoa. Beste adibide bat ipintziarren ez da gauza bera *Santúko* esatia (baserri izena) edota *Sántuko* (pertsona izena). Berezitasun guztiak jasotzen saiatu naiz: Hiztegixa, arau ortografiko normalizatuak... eta abar.

Hala be, eta ikerketa lan hau soilik adituentzako nahi ez nebanez, eta zue-
tariko asko partaide eta egile izan zarienez, hasiera-hasieratik hamen jasota-
kua, modu errazian eta edonork aitxeko moruan egin dot. Horregaitxik, *ohar-
rrak* izeneko atala sartu dot, izenan bilakaera eta interesgarri ikusi ditxuten
zertzelada guztiak biltzen ditxuen: ohar linguistikuak (zergaitxik proposatzen
doten *Kareobiaga* eta ez *Karabixa*), historikuak (zer da *Sallabente* eta zer ez,
nun hasten da eta nun bukatzen da), bibliografikuak (zein zan *Droget*, eta *Fe-
lix Izaqirre* edo *Kantabria*, edota *Txindurri* eta *Etxegiña*), arkitektonikuak (*Lo-
miño*, *Baldespina* jauregixa edo *Santiago* elizan inguruko aipamenak)..

Batzuetan beste idazle edo ikertzaileen aipamenak pe ekarri ditxut gogo-
ra; eta beste batzuetan, barriz, herriko euskararen jario zoragarrian, orain arte
ahoz besterik transmititu ez diran izenen historia txikixak. Hau dana borobil-
tzeko Ermuan dogun argazki bildumakin eta berriemaileek lagatako argazki-
xekin, leku-izenak argazkiz jantzi ditxut. 500 orrialde hauetan argazki zahar
ugari topatuko dozuez. Ermua zelakua zan ulertzen lagundoko doskuenak.

Bigarren kumia mapia izan da. Bertan *Ermua eta Zaldibarko auzua dan
Eitzagako leku-izenak* (*Sallabente* eta *Olaerreaga* barne) jaso ditxut. Ez jata
egokia iruditxu, *Espilla* baserrixa (Ermuko zaharrenetarikua) jaso eta *Espilla-
azpi*, esaterako Zaldibarren dagoelako, aipatu barik lagatzia; edota *Patrineko*
baserrixa, hau da *Sallabente-aurre* baserrixaren aipamena egin eta *Sallabente-
ko ermitxarena* ez. Hori muga hori kuadrilan eta elizaz be alde biak bat dira.
Baserrixak, mendixak, errekek, soluak, etxiak, kaliak... eta abar ikusiko do-
zuez mapan, argazkixak, aurkibidia.... be hor dozue.

Lana inprentan sartu eta irten orduko, leku batzuk desagertu dira, herri-
xa ikaragarri aldatzen ari da ta. Esaterako *Sakonako* etxiak edota azken-azken
obra berrixak hemen mapan ez dira agertzen. Baina, tira, beti egongo da al-
daketia.

Neuk, honekin aurkezpenonekin, lana amaitutzat emoten dot. Orain, le-
kukua zuek hartu biozue. Oparirik onena, niretako eta Ermuandako, honek ize-
nok erabiltzia litzake. Hori zeuon, ermuarron eskutan dago.

Eskerrik asko danoi